

*В. Я. Карковська,
д. держ. упр., професор, професор кафедри адміністративного та фінансового менеджменту,
Національний університет "Львівська політехніка"*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0178-4137>

*М. І. Головчак,
аспірант, спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування, кафедра
адміністративного та фінансового менеджменту, Національний університет "Львівська
політехніка"*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9890-6948>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.16.193

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

V. Karkovska,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Administrative and Financial Management, Lviv Polytechnic National University
M. Holovchak,
Postgraduate student, specialization 281 Public management and administration,
Department of Administrative and Financial Management, Lviv Polytechnic National University

TRANSFORMATION OF THE NURSING EDUCATION SYSTEM IN UKRAINE: CHALLENGES, TRENDS AND INNOVATIONS

У статті розглянуто основні аспекти змін, що відбуваються в системі медсестринської освіти, ключові виклики, тенденції та інновації, які впливають на розвиток медсестринства в Україні. Проаналізовано проблеми, з якими стикається система медсестринської освіти, такі як недостатній доступ до якісної освіти, нестача кваліфікованих викладачів, застарілі навчальні програми, обмежений доступ до сучасних методів навчання та оцінювання, а також описано нові тенденції — активне залучення студентів до практичної роботи, розвиток міжнародного співробітництва та впровадження сучасних методів навчання. Надано рекомендації щодо подальшого розвитку системи медсестринської освіти в Україні. Підкреслено важливість оновлення навчальних програм, підвищення кваліфікації викладачів, підтримку наукових досліджень у галузі медсестринства та сприяння розвитку професійних навичок медсестер.

The article examines the transformation of the nursing education in Ukraine, taking into account current challenges, emerging trends, and innovative approaches. The healthcare sector in Ukraine constantly faces new challenges, such as demographic changes, growing morbidity, lack of medical personnel, and unsufficient effectiveness of healthcare system reforms. These challenges indicate the need of modernizing the nursing education system to ensure high-quality medical care for the population. The main risks of limiting the quality of nursing education and measures to overcome obstacles are grouped. Key aspects related to the changes in the nursing education system are addressed. Factors hindering access to quality education are identified. One of the important factors for moving towards the transformation of the nursing education system is the preparation of

transformational leaders in the education system who have a vision and attitude towards transformation and have the necessary knowledge and qualifications to manage the educational system and its resources. We discuss why masters in nursing are rarely involved in teaching and how educational programs can be updated through implementing modern instruction strategies. Focus is placed on developing partnerships with healthcare institutions and other stakeholders to provide training opportunities for nursing students and support their professional development. These aspects influence the development of the nursing education system and nursing in Ukraine as a whole, helping to create highly professional, competent medical staff that meets the modern needs of the healthcare system.

The transformation of the nursing education system in Ukraine is of crucial importance for improving the quality of nursing care and more efficient use of resources in the healthcare field. Innovative approaches and introducing modern technologies can contribute to training skilled nurses to meet the demands of the contemporary medical environment. Improving the nursing education system can be a strategic step towards enhancing the healthcare system in Ukraine and ensuring the nation's health.

Ключові слова: система медсестринської освіти, реформування освіти, підготовка медичних сестер, якість освіти, competence.

Key words: system of nursing education, education reform, training of nurses, quality of education.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Трансформація системи медсестринської освіти в Україні є актуальною темою і потребує вирішення проблем, які впливають на якість медсестринської освіти та розвиток медсестринства на теренах нашої держави.

Недостатній доступ до якісної медсестринської освіти, нестача кваліфікованих викладачів, застарілі навчальні програми та обмежений доступ до сучасних методів навчання й оцінювання є серйозними проблемами, які вимагають негайного реагування. Важливим науковим завданням є аналіз факторів, які перешкоджають доступу до якісної освіти, виявлення причин нестачі кваліфікованих викладачів, проблем незалучення магістрів медсестринства до роботи викладачами та вивчення можливостей модернізації навчальних програм і впровадження сучасних методів навчання.

З практичної точки зору, у перспективі слід розробити рекомендації та стратегії, спрямовані на трансформацію системи медсестринської освіти. Це означає необхідність оновлення навчальних програм, залучення кваліфікованих викладацьких кадрів, які мають практичний досвід у медсестринстві, для забезпечення якісного освітнього процесу та менторства. Окрім того, варто впроваджувати сучасні методи навчання, такі як симуляційне навчання та використання віртуальної реальності, що дозволить підвищити ефективність процесу навчання і підготовки майбутніх сестер/братів медичних у закладах охорони здоров'я.

Важливо підтримувати наукові дослідження у галузі медсестринства, сприяти розвитку партнерських відносин з закладами охорони здоров'я та іншими стейкхолдерами, для забезпечення практичної підготовки студентів та підтримки у професійному зростанні. Розуміння постановки проблеми у загальному вигляді та її зв'язку з важливими науковими та практичними завданнями є важливим для подальшого реформування системи медсестринської освіти в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Основу і необхідне теоретико-методологічне підґрунтя для дослідження складають роботи вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері медсестринства, та медсестринської освіти: І. Губенко, Є. Ніколаєва, І. Костенко, Т. Ніколаєнко-Камишової, А. Ghorbani, N. Mohammadi, Z. Rooddehghan, F. Bakhshi, A. N. Nasrabadі та інших.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні процесу трансформації системи медсестринської освіти в Україні, з орієнтацією на пошук нових рішень та інновацій для її покращення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна медсестринська справа вимагає негайного удосконалення змісту, структури та принципів освіти. Одна з найважливіших проблем — це недостатній доступ до якісної освіти. Приєднання України до європейського освітнього простору передбачає необхідність суттєвої перебудови системи підготовки сестер/братів медичних. Це передбачає переформулювання, переосмислення та модернізацію змісту навчання, впровадження сучасних підходів до викладання та навчання, а також врахування найновіших досягнень у сфері теорії та практики медсестринської освіти [1].

Багато молодих людей, які хочуть отримати медсестринську освіту, зіштовхуються з обмеженим набором місць або високою платою за навчання. Це створює перешкоди для багатьох потенційних студентів та обмежує можливості розвитку медсестринства в країні.

Слід звернути увагу, що сучасний підхід до реформування медсестринства включає широкі компетенції та професійну самостійність. Тобто, медичні сестри мають бути активними учасниками у процесі надання медсест-

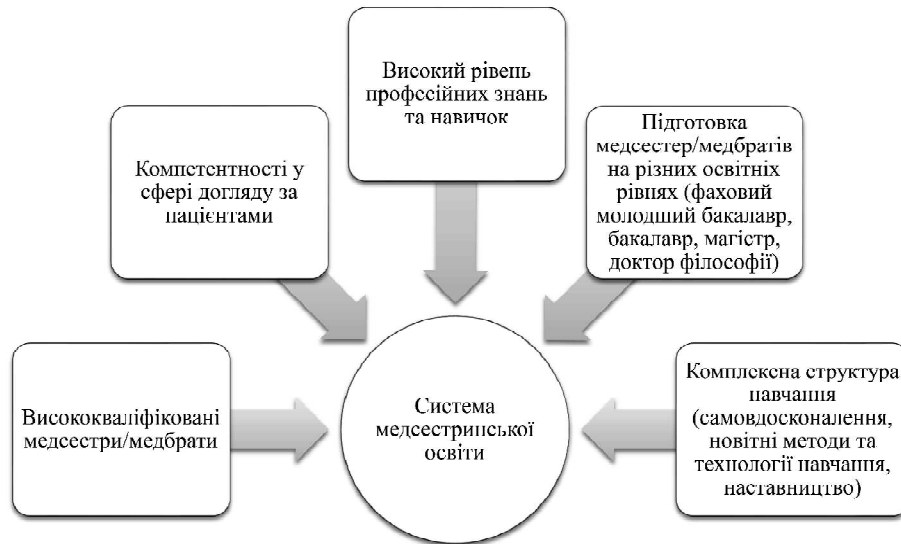

Рис. 1. Система медсестринської освіти

Джерело: сформовано авторами.

ринських послуг та мати можливість самостійно вирішувати окремі завдання, дотримуючись високих стандартів медичної практики [2]. У зв'язку з цим необхідно переглянути підходи до підготовки сестер/братів медичних, звернувши особливу увагу на активізацію їх ролі та впровадження сучасних методів навчання. Окрім цього, важливо зробити професію медичної сестри більш привабливою, підвищити її соціальний статус і отримати визнання в суспільстві. Поступове впровадження цих змін у системі медсестринської освіти сприятиме покращенню підготовки медичних сестер і братів, підвищенню якості медичної допомоги та відповідності міжнародним стандартам.

На нашу думку, систему медсестринської освіти можна трактувати, як комплексну структуру навчання, спрямовану на підготовку висококваліфікованих медсестер і медбрів, з метою забезпечення високого рівня

знань, навичок та компетентностей у сфері догляду за пацієнтами й забезпечення їхнього фізичного та психологічного благополуччя (Рис. 1).

Як бачимо, система медсестринської освіти має складний і комплексний характер, адже вона орієнтована на підготовку висококваліфікованих сестер/братів медичних, що володіють високим рівнем знань, навичок та компетентностей у сфері догляду за пацієнтами, забезпеченні їхнього благополуччя. Освітня система включає різні рівні підготовки (фаховий молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії) і базується на комплексних програмах навчання, які включають самовдосконалення, наставництво й оволодіння новітніми методами та сучасними технологіями.

У 2021 році в рамках проєкту "Розробка дорожньої карти розвитку медсестринства в Україні" за підтримки Міжнародного фонду "Відродження", аналітичний

Таблиця 1. Ризики діяльності невеликих медичних коледжів та інститутів та заходи для подолання перешкод

Ризики	Заходи для подолання перешкод
Фінансові обмеження	- Збільшення фінансування освітніх закладів - Залучення спонсорів та грантів
Недостатня підтримка з боку держави	- Залучення урядової підтримки та асигнувань - Розвиток програм партнерства з урядом для спільного фінансування
Відсутність кваліфікованих викладачів	- Програми навчання та підвищення кваліфікації викладачів - Залучення досвідчених медичних фахівців до викладацької діяльності
Нестача магістрів медсестринства	- Популяризація вакансій викладачів магістрам медсестринства - Запровадження стимулюючих програм для привабливості посад викладачів
Відсутність модернізації навчальних програм	- Регулярне оновлення навчальних програм з урахуванням потреб сучасного медсестринства - Залучення експертів з практичного медичного сектору для оцінки актуальності програм
Відсутність доступу до сучасних методів навчання	- Інвестування у сучасні технології та обладнання для навчальних закладів - Впровадження електронних платформ для дистанційного навчання та самостійної роботи студентів

Джерело: сформовано авторами на основі [5].

Рис. 2. Аналіз факторів, що перешкоджають доступу до якісної медсестринської освіти та впровадженню сучасних методів навчання

Джерело: сформовано авторами.

центр "Вокс Україна" та Центр розвитку медсестринства МОЗ України провели дослідження, що висвітлює проблеми, які існують у системі сестринських послуг в Україні. Головною причиною невдоволення медичних сестер, яку виявило опитування, є низька заробітна плата [3].

Викликають обурення традиційне ставлення до професії, яке розглядає її як другорядну порівняно з професією лікаря, а також стан освіти та застаріла система підвищення кваліфікації, яка не відповідає вимогам на робочому місці. Ці проблеми потребують уваги та вдосконалення для забезпечення належних умов праці та розвитку медсестер у нашій країні [4].

Для більш детального розуміння викликів і проблем з якими зіштовхується система медсестринської освіти варто проаналізувати фактори, які перешкоджають доступу до якісної медсестринської освіти та впровадженню сучасних методів навчання (Рис. 2).

Візуалізація зв'язку між факторами, які перешкоджають якості медсестринської освіти та впровадженню сучасних методів навчання вказує на те, що ці проблеми взаємозв'язані та можуть впливати одна на одну, а їх розв'язання вимагає комплексного підходу та

спільних зусиль з боку уряду, медсестринських освітніх закладів та інших стейкхолдерів.

У дослідженні Є. Ніколаєва вказано, що невеликі медичні коледжі мають свої переваги, але також стикаються з ризиками, які можуть обмежувати якість медсестринської освіти та впровадження сучасних методів навчання [5]. На основі цього, пропонуємо заходи для подолання перешкод (Табл. 1).

Для покращення ситуації можуть бути необхідні додаткові фінансові ресурси, залучення кваліфікованих викладачів та оновлення навчальних програм з урахуванням потреб сучасного медсестринства.

Останнім часом фокус освітніх процесів змістився на спрямування студентів на дослідницьку діяльність. Подолання виявлених проблем передбачає перенаправлення освітнього процесу з простого запам'ятовування та відтворення великої кількості інформації на активний пошук, критичний аналіз необхідного матеріалу та творчий підхід до розв'язання завдань. Основна мета — отримання нових знань, які під час практичної діяльності перетворюються у професійні навички [6, 7].

Як вважає І. Костенко, міжнародний досвід спеціалізації медичних сестер з адміністрування, анестезіології та реанімації, сімейного медсестринства (загальної практики), радіології, керівництва практикою є дуже важливим і корисним для запровадження у медсестринських освітніх закладах України, та сприятиме підвищенню якості надання медичних послуг пацієнтам, які потребують кваліфікованого догляду в умовах хоспісу, будинку для осіб похилого віку, а також у домашніх умовах [8].

На сучасному етапі система медсестринської освіти в Україні перебуває в процесі активних змін і трансформацій. Для досягнення кінцевої мети — підготовки високопрофесійних і кваліфікованих робочих кадрів в медсестринстві,

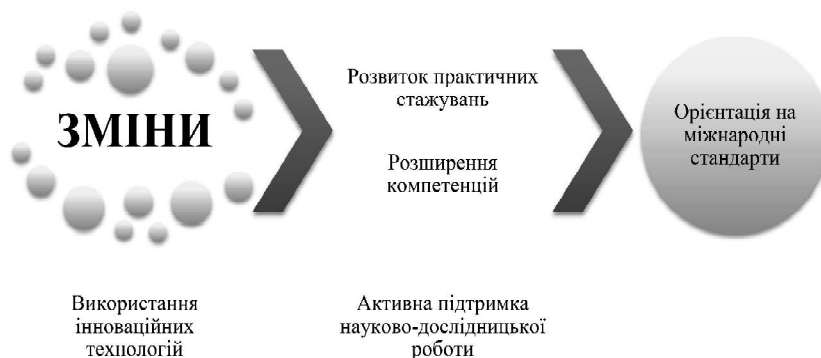

Рис. 3. Основні аспекти змін у системі медсестринської освіти в Україні

Джерело: сформовано авторами.

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ

Рис. 4. Ключові виклики

Джерело: сформовано авторами.

система медсестринської освіти повинна зазнати різних змін, а також враховувати ключові виклики та тенденції, що впливають на розвиток цієї професії (Рис. 3, Рис. 4, Рис. 5).

На наш погляд, дані аспекти, виклики, тенденції та інновації впливають на розвиток системи медсестринської освіти і медсестринства в Україні в цілому, допомагаючи створювати високопрофесійний, компетентний медичний персонал, який відповідає сучасним потребам системи охорони здоров'я.

Одним з важливих факторів для руху в напрямку трансформації системи медсестринської освіти є підготовка трансформаційних лідерів у системі освіти, які мають бачення та ставлення до трансформації та володіють необхідними знаннями та кваліфікаціями для керування освітньою системою та її ресурсами. Більше того,

завдяки силі натхнення, ці лідери можуть створити необхідну мотивацію в співробітників та колег для досягнення цілей та покращення результатів навчання [9].

Окрім того, розвиток медсестринської освіти має включати постійне вдосконалення підходів до практичної підготовки студентів. Важливо робити акцент на практичну підготовку з застосуванням симуляційних технологій та віртуальної реальності, що допоможе студентам отримати цінний досвід та підготуватись до реальних викликів медсестринства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Для покращення ситуації у системі медсестринської освіти в Україні є необхідними додаткові фінансові

Рис. 5. Тенденції та інновації

Джерело: сформовано авторами.

ресурси, залучення кваліфікованих викладачів та оновлення навчальних програм з урахуванням потреб сучасного медсестринства. Одним із важливих складових та визначаючих факторів для створення необхідного контексту та умов для трансформації є ефективне управління та формулювання політики освітньої системи. Такий підхід до лідерства сприятиме розвитку системи медсестринської освіти та персоналу, досягненню поставлених цілей та покращенню результатів навчання.

Розвиток медсестринської освіти передбачає постійне вдосконалення підходів до практичної підготовки студентів, застосування симуляційних технологій та віртуальної реальності. Це допоможе студентам здобути цінний досвід та бути краще підготовленими до реальних викликів у сфері медсестринства.

Таким чином, враховуючи виявлені проблеми, аспекти, виклики, тенденції та інновації заклади медсестринської освіти повинні приступити до переформатування системи медсестринської освіти, узгоджуючи її з вимогами сучасного медичного середовища та громадських потреб. Такі зміни сприятимуть підготовці високопрофесійного медичного персоналу, здатного своєчасно реагувати на виклики сфери охорони здоров'я та забезпечувати якісні медичні послуги населенню.

Література:

1. Поляченко Ю.В., Передерій В.Г., Волосовець О.П. Медична освіта у світі та в Україні. Київ. Книгплюс, 2005. 383 с.
2. Губенко І.Я., Бразалій Л.П., Шевченко О.І. Розвиток наукових досліджень в медсестринстві як основа вдосконалення сестринської допомоги. Головна медична сестра. 2009. № 8. С. 59—61.
3. Алєканкіна К., Балабанова К. Медсестринство Шредінгера: погляд всередину. Вокс Україна. 2021. URL: <https://voxukraine.org/medsestrynstvo-shredyngera-poglyad-vseredynu>
4. Ніколаєнко-Камішова, Т.П. Проблеми медсестринства в структурі сучасної системи охорони здоров'я. Мотивації та оптимізація підходів до вирішення. Медсестринство = Nursing. 2022. № 1. С. 51—53. URL: <https://repo.dma.dp.ua/8119/1/8255~1.PDF>.
5. Ніколаєв Є. Система освіти для медичних сестер в Україні. 2019. URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Nursing-education-in-Ukraine-2019-report.pdf>.
6. Бабенко Т.П. Дослідницька діяльність студентів у контексті реформування медсестринської освіти. Вища освіта в медсестринстві: проблеми і перспективи: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Житомир: Полісся. 2011. С. 18—20.
7. Коробка О.В., Новак О.В. Якість освіти майбутніх медичних сестер та її моніторинг. Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Полтава. 2018. С. 128—130. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/8528/1/66_YOM.pdf
8. Костенко І.Ф. Система медсестринської освіти в країнах Європи та в Україні. Медична освіта. 2008. № 4. С. 49—53. URL: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/>

bitstream/handle/123456789/8446/Kostenko.pdf?sequence=1

9. Ghorbani, A., Mohammadi, N., Rooddehghan, Z. et al. Transformational leadership in development of transformative education in nursing: a qualitative study. BMC Nurs 22. 17. 2023. <https://doi.org/10.1186/s12912-022-01154-z>. URL: <https://bmcnurs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12912-022-01154-z>

References:

1. Poliachenko, Yu.V., Perederii, V.H. and Volosovets, O.P. (2005), *Medychna osvita u sviti ta v Ukraini* [Medical education in the world and in Ukraine], Knyhapius, Kyiv, Ukraine.
2. Hubenko, I.Ia., Brazalii, L.P. and Shevchenko, O.I. (2009), "Development of scientific research in nursing as a basis for improving nursing care", *Holovna medychna sestra*, vol. 8, pp. 59—61.
3. Alekankina, K. and Balabanova, K. (2021), "Schrodinger's nursing: an inside look", *Voks Ukraina*, available at: <https://voxukraine.org/medsestrynstvo-shredyngera-poglyad-vseredynu> (Accessed 15 May 2023).
4. Nikolaenko-Kamyshova, T.P. (2022), "Problems of nursing in the structure of the modern healthcare system. Motivations and optimisation of approaches to solution. Nursing = Nursing", vol. 1, pp. 51—53, available at: <https://repo.dma.dp.ua/8119/1/8255~1.PDF> (Accessed 02 April 2023).
5. Nikolaiev, Ye. (2019), "The system of education for nurses in Ukraine", available at: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Nursing-education-in-Ukraine-2019-report.pdf> (Accessed 03 May 2023).
6. Babenko, T.P. (2011), "Students' research activities in the context of nursing education reform", *Vyscha osvita v medsestrynstvi: problemy i perspektyvy: Zbirka dopovidej na Vseukrainskiy naukovopraktychniy konferentsii* [Higher education in nursing: problems and prospects. Ukrainian scientific and practical conference], Zhytomyr: Polissia, Ukraine, pp. 18—20.
7. Korobka, O. V. and Novak, O. V. (2018), "Quality of education of future nurses and its monitoring", *Aktual'ni pytannia kontroliu yakosti osvity u vyschykh medychnykh navchal'nykh zakladakh: Zbirka dopovidej na naukovopraktychniy konferentsii z mizhnar. uchastiu* [Current issues of quality control of education in higher medical education institutions. Scientific and practical conference], Poltava, Ukraine, pp. 128—130, available at: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/8528/1/66_YOM.pdf (Accessed 21 June 2023).
8. Kostenko, I. F. (2008), "The system of nursing education in Europe and Ukraine", *Medychna osvita*, Vol. 4, pp. 49—53, available at: <https://repo.odmu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8446/Kostenko.pdf?sequence=1> (Accessed 02 June 2023).
9. Ghorbani, A., Mohammadi, N. and Rooddehghan, Z. (2023), "Transformational leadership in development of transformative education in nursing: a qualitative study", *BMC Nurs* 22, vol. 17, <https://doi.org/10.1186/s12912-022-01154-z>, available at: <https://bmcnurs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12912-022-01154-z> (Accessed 18 June 2023).

Стаття надійшла до редакції 02.08.2023 р.